

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1972

BRNO 1973

zdobené barevnou kukačkovou výzdobou. Při západním okraji budov prosekl výkop starý odpadní kanál, klenutý, vyzděný z plochého lomového kamene, zcela zanesený blátem s obsahem popela. Všechny nálezy je možno datovat do 16. století.

Rettungsgrabung in Dolní Benešov (Bez. Opava). Beim Aushub einer Kanalisation auf dem ehemaligen Schloss in Dolní Benešov fand man Scherben von spätmittelalterlicher Keramik und Knochen kleiner Haustiere.

ZÁCHRANNÉ AKCE V AREÁLU STŘEDOVĚKÉ OPAVY (okres Opava)

VLASTA ŠIKULOVÁ, Slezské muzeum, Opava
(Tab. 63: 7; tab. 64—65)

Dominikánský klášter

Během léta 1972 skončila adaptace kotelny pod moravskou kaplí, na níž závisela možnost dokončení výzkumu objektu č. 1, zkoumaného již v roce 1970 po úroveň podlahy budoucí kotelny. Pod touto úrovní pokračovalo bednění, zachované zde ovšem jen v chatrných otiscích a místy deformované. Teprve od úrovně spodní vody si bednění zachovalo původní podobu a pevnost. Bednění bylo zbudováno z tesaných dubových fošen, zakládaných za kolmé kůly v rozích. Stěny objektu sledují přibližně směr hlavních světových stran. Konstrukce je zpevněna ještě čtyřmi rozpěrami z fošen, položených naplocho podél stěn a zapřených mezi kůly.

Obsah této části objektu potvrdil dřívější pozorování, že objekt byl zasypán jednorázově. Odpovídalo tomu jak složení hlíny, tak charakter nálezů. Keramika se neliší od nálezů z horních vrstev a stejným způsobem je zastoupena i keramika polévaná. Rovněž se opakovaly nálezy zlomků červené strusky, olověných slitků, cihel s prstováním a opracovaného pískovce. Pouze zcela nad dnem se vyskytly navíc ještě dýžky z dřevěných hrotků s vyřezávanými uchy. Jsou to nesporně nádoby, užívané k čerpání vody, zapadlé sem v době, kdy objekt byl v provozu. Tyto předměty společně s okolností, že dno objektu je pod hladinou spodní vody, potvrzují náš původní dohad, že jde o studnu¹. Byla zřejmě zbudována místo nedaleké starší studny, zničené požárem ve druhé polovině 13. století a zasypané zuhelnatělým obilím².

Vzhledem k výbornému stavu zachování bednění studny bylo rozhodnuto ponechat ji po vytěžení zásypu a zabezpečení v provozu. Bude zdrojem neupravované vody, potřebné k restaurátorským pracím na malbách v kostele.

V dominikánské kapli se z původně plánovaného odkryvu uskutečnila pro nedostatek finančních prostředků jen předběžná sondáž. Potvrdila, že podmínky pro objasnění stratigrafické pozice základů této nejstarší stavby v areálu pozdějšího kláštera jsou pouze v její východní polovině, změněné od konce 16. století na sakristii. V západní polovině kaple, z níž si v té době zbudovali svoji pohřební kapli Mošovští z Moravčína, byly starší vrstvy zničeny výstavbou jejich krypty.

Hradecká ulice

V zahradě na východní straně domu č. 1, před jehož hlavním vchodem jsme v roce 1971 zkoumali hrnčířskou pec z poč. 14. stol.,³ byly v březnu 1972 budovány šikmé rampy ke garážím, adaptovaným ve sklepech budovy. V době, kdy jsme to zjistili, byla již jižní strana vjezdu zabetonována. Na severní straně rampy jsme zjistili tři jámy porušené zčásti výkopem rýhy pro základy betonové boční stěny. Ve vzdálenosti 640 cm od budovy byla výkopem zničena část jámy č. 3, kterou jsme již z časových důvodů nezkoumali, protože její zbylá část nebyla již ohrožena a zůstala na vnější straně rampy. Ve vzdálenosti 533 cm byly jámy č. 1 a 2, vzdálené od sebe jen 35 cm. Obě měly kruhový půdorys o průměru 143 cm a 115 cm, hloubku 40 cm od spodní úrovně nejstarší vrstvy a tvar nepravidelně kotlinovitý. Jejich výplň se naprosto přesně odlupovala od stěn a dna, na nichž ještě bylo v podložním jílu vidět stopy po nářadí. Nahoře byly překryty vrstvou, obsahující stejný keramický materiál jako výplň jam. Nad ní následovaly ještě vrstvy v celkové mocnosti kolem 1 m, s podstatně mladšími nálezy.

Obsah obou jam tvořil s naprostou převahou střepový materiál, promíšený velmi sypkou šedo-hnědou hlínou, která se sem zřejmě dostala až prosakováním shora. Pouze na dně jámy č. 1 byla 8—10 cm silná vrstva světlehnědé hlíny s velmi malými uhlíky a s menším množstvím střepů stejného typu, jako byly v ostatních částech jámy. Mezi nimi byl také jeden střep z polévané mísy a jediný starší zdobený střep hradištního stylu, který je možno datovat do poloviny 13. století.

Celkem bylo z obou jam získáno na 30 000 střepů a tors nádob. Jde o výrobky vyřazené kvůli výrobním vadám a pocházející zřejmě z jedné dílny. Z keramických typů jsou zde zastoupeny bezuché hrnce, hrnky s uchy, pokličky, džbány a mísy. Zachoval se i zlomek pánvičky s držadlem uzpůsobeným pro nasazení nástavce a horní část nádoby s třmenovým uchem. Pro dna jsou příznačné stopy po podsýpce i po nasazení stěn. Pouze na knoflících pokliček a na dně jednoho hrnečku jsou stopy po odřezávání z kruhu. Výzdobnými prvky jsou především ryté šroubovice, jednoduché i několikanásobné vlnovky a ornament provedený pomocí kolečka, sestávající buď z řad jednoduchých čtverečků a kosočtverečků, nebo sestavený ve složitější vzory z trojúhelníků a čárek. Některá okruží mají také hrany zdobené promačkáváním. Výrazně převažuje šedý povrch nádob. U nahnědlého a načervenalého zbarvení zůstává otázkou, zda je v tomto období již záměrné nebo spíše důsledkem vadného vypálení. Výjimkou v celém souboru tvoří střepy hladké mísy s červenohnědou oboustrannou polevou. V obou jamách byly také zlomky mazanice s otisky dřev, zvířecí kosti, hřebíky a v jámě č. 2 ještě půlka podkovy.

Soubor z jam je mladší než keramika z nedaleké hrnčířské pece a opravňuje nás proto k závěru, že toto místo za hradbami města bylo pracovištěm hrnčířů po celé 14. století a že zde můžeme oprávněně předpokládat nálezy dalších pecí i jiných dokladů hrnčířské výroby. Tomu nasvědčují i současné nálezy, které jsme zachránili z vrstev porušených při rozšiřování chodníku, který jde kolem severního okraje zahrady. Při adaptacích garáží ve sklepě budovy byla ještě porušena další jáma, jejíž obsah však mohl být vytěžen jen částečně. Obsahovala převážně keramiku světlého střepu s polevou na vnitřní straně nádob. Malovaná keramika byla zastoupena částí talíře s rostlinnými ornamenty v tmavěmodré a oranžové barvě (tab. 63 : 7). Dále byly v jámě střepy dvou hranatých lahví, zdobených pod hrdlem rytými květy a nápisy. Tento soubor, který svým složením ukazuje na běžnou odpadní jámu, datuji do 17. století.

Minoritský klášter

V zahradě bývalého minoritského kláštera byla porušena při výkopu jámy na vápno část rozsáhlé pece, kterou však z důvodů jiných naléhavějších terénních prací nebylo možno zkoumat. V tunelovitém otvoru z předpeční jámy do topného prostoru bylo velké množství zuhelnatělých semen lnu a konopí. Není vyloučeno příležitostné použití těchto olejnin ke zvýšení žáru v peci. Na základě střepového materiálu, vybraného z hlíny vyházené z výkopu, datuji tento objekt do 15. století.

Zjištěná situace byla dokumentována a výkop zaházen, aby se mohl provést plošný odkryv až pro to budou vhodné podmínky.

Poznámky :

¹ V. Šikulová. Pokračování záchranných akcí v areálu středověké Opavy. Přehled výzkumů 1970, Brno 1971, 71.

² V. Šikulová. Záchranné akce v areálu středověké Opavy. Přehled výzkumů 1971, Brno 1972, 121—124.

³ V. Šikulová. l. c.

Bergungsaktionen im Areal des mittelalterlichen Opava

Dominikaner Kloster

Im Raume der mährischen Kapelle wurde der unterste Teil von Objekt Nr. 1 untersucht, welcher aus Betriebsgründen des Baues nicht früher untersucht werden konnte. Die Funde stimmen mit den Funden aus dem oberen Objektteil überein und bestätigen, dass es zur gleichen Zeit verschüttet worden war. Ausserdem waren ober dem Boden Furniere von einigen Wasserschöpfgefässen, was gemeinsam mit der Tatsache, dass der Boden unter das Niveau des Grundwassers reicht, die ursprüngliche Vermutung bestätigt, dass es sich um einen Brunnen handelt¹. Die Brunnenverschalung war unter dem Niveau des Grundwassers vorzüglich erhalten und daher wurde entschieden den Brunnen nach Herausnahme der Aufschüttung und Sicherung in Betrieb zu belassen.

Hradecká Gasse

Im Garten des Hauses, vor dessen Haupteingang wir im Jahre 1971 einen Töpferofen aus dem Beginn des 14. Jahrhunderts¹, untersuchten, durchforschten wir zwei Gruben, mit 30 000 Keramikbruchstücken und Gefässtorsen ausgefüllt, welche bei der Herstellung als Ausschussware beseitigt wurden. Die Keramik hat einen völlig einheitlichen Charakter und ist jünger als die Funde aus dem Ofen. Man kann daher voraussetzen, dass während des ganzen 14. Jahrhunderts dieser Ort auf der Aussenseite der Stadtmauern der Arbeitsplatz der Troppauer Töpfer war.

Minoriten Kloster

Beim Aushube einer Kalkgrube hat man einen Ofenteil aus dem 15. Jahrhundert erfasst. Aus zeitlichen Gründen konnte dieser nicht untersucht werden und war daher nur dokumentiert und vor einer weiteren Zerstörung gesichert worden.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1972

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Akademik Josef Poulik

Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Řihovský

Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby: Doc. dr. B. Klíma, M. Bálek, A. Životská

Na titulní obálce: laténská spona z Rajhradu

Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21

Evidenční číslo ÚVTEI—73332

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejně